

کتابخانه وزیری یزد و نسخه‌های اهدایی آیت الله العظمی مرعشی

محمد جواد طالبی هنزائی

یزد با تاریخی ریشه‌دار و قدمتی چندین هزار ساله، پیش از ظهور اسلام پا برجا، و نزد زردتشتیان، شهر باستانی مقدسی بوده که همچون نگینی گرانبها بر تارک کویر مرکزی ایران می‌درخشیده است. روایت تلاش و جدال دائمی مردم این ناحیه در طول تاریخ برای غلبه بر طبیعت قهار و ناسازگار، اسطوره‌ای است که به واقعیت عینی پیوسته و نمودی عینی یافته است.

یزد را به نامهای ایساتیس، فرافر و هرفته نیز نامیده‌اند و نامگذاری این اسامی مربوط به زمان حکمرانی مادها بر این سرزمین و به معنی پاک و مقدس، آفریننده پاکبها و ستایش و نیایش است. لقب کنونی دارالعباده نیز با این معانی بی‌تناسب نیست.

در حقیقت، نام یزد برگرفته از نام پادشاهی است که او را یزدگرد اول می‌خوانند و توسط او این شهر بنیان نهاده شده است. این شهر سالها پایتخت و محل حکمرانی سلاطینی بوده که هر کدام نقشی در آبادانی یا ویرانی آن ایفا نموده‌اند. اما آنچه با نام یزد در ذهنها تداعی می‌شود وجود آیین زردتشتی و اهمیت آتش در نزد مردم این

سامان است؛ اما با مطالعه تاریخ، بهتر می‌توان دریافت که اگر این آیین به خاطر وجود سلاطین زردتشتی در این سرزمین رونق خاصی نسبت به سرزمینهای دیگر داشته بطوری که با گذشت قرن‌ها هنوز آتشکده‌هایی در این شهر روشن است و این آیین پیروانی دارد^۱، ولی با گسترش دین اسلام اکثر مردم این سرزمین موحد شده‌اند **إلا** بعضی که بر آیین پدران خود مانده‌اند.^۲

اما زردتشت که بنا بر نظر بسیاری از محققان اسلامی زادگاهش ارومیه بوده و سالها به ریاضت مشغول بوده است و خود را پیامبری از طرف خدا و کتاب اوستا را بعنوان معجزه خود می‌دانست، چگونه توانست آیین خود را که اساس آن بر سه جمله کردار نیک، پندار نیک و گفتار نیک است، در بعضی از شهرهای ایران از جمله شهر یزد رواج و تبلیغ نماید؟ پاسخ به چنین پرسشها و بحث در این مسائل فرصت و جایگاه جداگانه‌ای می‌طلبد که منظور ما نبوده و هدف از این مقدمه صرفاً آشنایی مختصری با استان یزد و نیز با مذهب زردتشت است که کم و بیش طرفدارانی در این شهر دارد تا بتوانیم با این آشنایی مختصر، زمینه بحث اصلی را درباره مراکز فرهنگی موجود در این استان، از جمله کتابخانه مرحوم وزیری، مهیا نماییم.

از قدیم الایام برای یزد القابی بر اساس نگرش مردم مورد استفاده قرار گرفته که از همه مشهورتر لقب دارالعباده است. این لقب را ابتدا ملکشاه سلجوقی طی نامه‌ای خطاب به علاءالدوله کالنجار حاکم این شهر بکار برد و هم اکنون نیز این استان را اکثر مردم به این لقب می‌شناسند.

نقش کتاب و کتابخانه‌ها در گسترش تمدنها

تمدن هر ملت و ارزش هر جمعیت به میزان فرهنگ‌دوستی و دانش‌پژوهی آن جامعه سنجیده می‌شود. کتابخانه که در حقیقت مجمعی از فضلاء و دانشمندان اعصار مختلف و یا گنجینه‌ای نفیس از آثار صاحبان علوم و فنون متنوع است در هر اجتماعی، شاهد بارز و نشانه کامل حیات معنوی آن قوم محسوب می‌گردد.

۱. به همین خاطر است که از قدیم الایام عربها، ایرانیها را به عنوان مجوس می‌خواندند.

۲. همینطور که یهودیها بر مذهب حضرت موسی علیه السلام و مسیحیها بر مذهب حضرت عیسی علیه السلام باقی مانده و باز به فرقه مذاهب دیگری نیز تقسیم شده‌اند.

کتاب نشانه هویت، شخصیت و پایه اصلی تمدن یک ملت و کشور را تشکیل می‌دهد و بدین سبب نیاز به مکانی برای نگهداری داشته که کتابخانه‌ها این نقش را بر عهده داشته‌اند.

نخستین مسلمانی که اولین کتابخانه را بنیان نهاد و به جمع‌آوری منابع و کتب برای ترجمه آن به زبان عربی پرداخت خالد بن یزید بود^۱.

کتابخانه‌ها نخست در سده دوم هجری قمری در سراسر امپراطوری مصر قدیم و آن هم در شهرهای اسکندریه، طنطا، و قاهره پا به عرصه وجود نهاد و سپس کتابخانه بیت الحکمه بغداد، اندلس و غیره بوجود آمدند.

قدیمترین کتابخانه‌ها در امپراطوری عثمانی که ممالک بسیاری را از جمله ایران در خود جای می‌داد کتابخانه ابوالوفا ابن سلمه در همدان، کتابخانه عضدالدوله دیلمی در شیراز، کتابخانه ابن عمید وزیر صاحب بن عبّاد در ری، کتابخانه نظامیه در بغداد و نیشابور، کتابخانه رشیدالدین فضل‌الله در مراغه، کتابخانه قطیبه در کرمان، کتابخانه رکنیه در یزد و کتابخانه مشهد الرضا در مشهد بودند.

از آغاز اسلام، مساجد، اولین کتابخانه‌های اسلامی و قرآن اولین کتاب آنها بودند و با گذشت زمان سعی می‌شده است در کنار مساجد کتابخانه‌ها بوجود آیند که نمونه بارز آن کتابخانه مرحوم وزیری در کنار مسجد جامع کبیر یزد است.

درنگی در زندگینامه مرحوم حجت الاسلام حاج سید محمد علی وزیری

مرحوم حجت الاسلام والمسلمین، سید الخطباء والمبلغین آقای حاج سید علی محمد وزیری، فرزند سید مهدی، در سال ۱۲۷۰ شمسی مطابق با ۱۳۱۲ قمری در خانواده‌ای روحانی، در بیت شرف، علم، تقوا و فضیلت، در محله مسجد جامع یزد، جنب آب انبار وزیری متولد شد. هنوز بیش از ۱۲ بهار از عمرش نگذشته بود که پدرش بر اثر بیماری دار فانی را وداع نمود. ایشان دروس مقدماتی فارسی و عربی را نزد دایی‌زاده خود، مرحوم معتمد العلماء (معتمد الاطباء) فراگرفت. سپس در

۱. مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی، ۲۱-۲۳ شهریور سال ۱۳۷۴. دفتر دوم، کتابخانه وزیری یزد، سید رضا حسینی بافقی. صفحه ۶۹۶-۷۰۴.

مدارس علمیه‌ای چون مصلی، شفیعیه^۱ و خان^۲ که از مدارس مهم علمی یزد بود از محضر بزرگانی چون حضرات آیات، حاج میرزا سید علی مدرسی، حاج شیخ غلامرضا فقیه خراسانی، و حاج شیخ جلال آیت اللهی بهره‌های فراوان برد و از خرمن دانش و کمالات آنان خوشه‌ها چید. ایشان، پس از تحصیلات، به وعظ و تبلیغ مسائل دینی روی آورد. بیانات شیوا و شیرین، صوت دلربا و متین، لحن جذاب و دلنشین و به‌طور کلی اطلاعات وسیعی که در زمینه‌های مختلف، به خصوص علوم حدیث، تاریخ، شعر و غیره، داشت او را در زمره بهترین و معروفترین واعظان استان یزد قرار داد. از همه مهمتر صداقت او در امر تبلیغ تشیع او را در همه جا انگشت زد خاص و عام نموده و مورد احترام همگان قرار داده بود.

مرحوم حجت الاسلام سید محمد علی وزیری مردی گشاده‌رو، خوش معاشرت، فعال، خوش قیافه و بذله‌گو بود. او عقیده‌اش بر این قرار گرفته بود که اگر یک روحانی و یا اهل علم و قلم، قلمی بر روی کاغذ می‌گذارد و مطلبی را می‌نویسد یا بیانی را ایراد می‌کند یا وعده‌ای می‌دهد، باید لباس عمل به آن بپوشاند تا آبرو و حرمت لباس روحانیت محفوظ بماند.

ایشان با صبیبه عموزاده خود (میرزا سید ابراهیم افصح الملک یزدی) ازدواج نمود که حاصل ازدواجشان یک فرزند پسر (دکتر سید حسین وزیری) و سه دختر بود. ایشان با توجه به تخصص خاصی که در وعظ و خطابه جهت تبلیغ داشت به نقاط مختلف کشور، از قبیل اصفهان، قم، تهران، شیراز، زاهدان و مشهد، مسافرت می‌نمود و از خود اثری خیر برجای می‌گذاشت. ایشان بارها به عتبات عالیات و سایر مشاهد

۱. نخستین بنائی که در یزد بعد از هزاره اول اسلامی در سال دوم از قرن یازدهم و توسط میرزا شفیع که وزیری مستقل، متدین و ثروتمند بود، در دوره سلطنت شاه سلیمان صفوی ساخته شد و هم‌اکنون کنار میدان بعثت و در مرکز شهر یزد واقع شده است. این مدرسه از مدارس علمیه و از آثار تاریخی این شهر به شمار می‌رود.

۲. این مدرسه از بناهایی است که توسط محمدتقی خان ساخته شده و از دو قسمت تشکیل شده است. قسمت کوچک آن را خان بزرگ و قسمت بزرگ آن را فرزندش حاج علی نقی خان ساخته است و از مدارس علمیه مهم این شهر می‌باشد. بنای این مدرسه در کنار میدان بزرگ قدیمی خان قرار داشته و طراحی آن به شکلی بوده که طلاب بتوانند تمام مایحتاج خود را از این میدان که دارای مغازه‌های متنوع بوده تهیه و بیشترین اوقات خود را صرف طلب علوم دینی نمایند. در حقیقت، این‌گونه میدان‌ها همچون سوپرمارکتهای کنونی بوده‌اند.

متبرکه سفر نمود و در هر کجا عالمی می یافت از دامنش خوشه‌ای از علم و معرفت می چید. ایشان در این مسافرتها از محضر اساتید، مراجع و آیات عظام سید ابوالحسن اصفهانی، حاج سید عبدالکریم حائری یزدی (مؤسس و بنیانگذار حوزه علمیه مقدسه قم)، سید محمود شاهرودی، سید محسن حکیم، حاج سید محمد تقی خوانساری، حاج آقا حسین بروجردی، حاج آقا حسین قمی، سید ابوالقاسم خوئی، موسوی الامام خمینی، حاج سید احمد خوانساری، حاج سید محمد هادی میلانی، حاج سید عبداللّه شیرازی رحمهم اللّه و دیگر علما و آیات عظام عصر خود بهره‌های فراوان برد و خوشه‌هایی از دریای بی‌کران علم و معرفت آن عرشیان چید.

مرحوم وزیری، حدود شصت سال پیش، دستخط‌ها و اجازاتی را نیز در امور حسبه و روایات از بیشتر علما، مراجع و بزرگان علم و ادب، در مجموعه‌ای به نام مجمع الجواهر جمع نمودند که در گنجینه نسخ خطی کتابخانه وزیری موجود است. این واعظ و ارسته باتقوا و صاحب فضیلت آثار برجسته‌ای از خود به یادگار گذاشت تا همچنان پرونده اعمالش بعد از مرگ باز ماند و از او به عنوان مروج علوم شیعی و حامی اهل بیت - علیهم السلام - به نیکی یاد نمایند و اکنون روح بلند همتش از آن آثار به جای مانده بهره‌ها می جوید.

هدف از تأسیس کتابخانه وزیری

غارت و تاراج کتب ارزشمند و گاهی نبود مکانی امن برای حفظ و نگهداری این آثار نفیس، اعم از کتب خطی و قدیمی (چاپ سنگی) یا هر شیء عتیقه و نفیسی که حکایت از ژرفای عمیق فرهنگ اسلام دارد، فرهنگبانان و حافظان میراث فرهنگی را در هر مقطع و در هر شهری از ممالک اسلامی بر آن داشت تا برای نجات میراث و افتخارات آباء و اجداد خود گامهای بلندی بردارند و حتی برای رسیدن به این هدف تمام سختیهای مسیر را به جان و دل بخرند تا این آثار را که نشانی از فرهنگ غنی اسلام است به نسلهای بعدی انتقال داده و اهمیت آن را گوشزد نمایند.

استان یزد در گذشته دارای کتابخانه‌های بزرگی بود که به مرور زمان غالب ذخائر نفیس و ارزنده آن را بیگانگان به وسیله دلالان نادان به بهای ناچیز خریداری و به

خارج از کشور انتقال داده بودند یا در صندوقچه‌های چوبی طعمه موربانه قرار گرفته و بدین ترتیب در قرون اخیر نفایس مذکور از دسترس طالبان علم و دانش پژوهان خارج شده بود.

این وضع خاطر حساس دانشمند معزز مرحوم حجت الاسلام والمسلمین سید محمد علی وزیری را رنجیده می‌ساخت و باعث جستجوی چاره‌ای برای تغییر آن و ارائه مسیری برای حفظ و نگهداری بهتر از آثار اسلامی شد که از آن جمله می‌توان به ۲۱۶ مرقع، مکاتبات (شامل ۴ فرمان فتحعلی شاه)، اسناد مهم تاریخی و ۶ نکاح‌نامه دست‌نویس مهم از بزرگان و سلاطین و به خصوص کتب قدیمی خطی در داخل این شهر اشاره کرد. همین امر انگیزه اتخاذ تصمیم معظم له در تأسیس کتابخانه‌ای گشت که خود آمال معارف پژوهان و مسبب زنده نگه داشتن معارف اسلامی و مجد و عظمت دیرین فرهنگی این سامان شد.

چگونگی بنیان‌گذاری کتابخانه وزیری در کنار مسجد جامع کبیر یزد

مرحوم حجت الاسلام والمسلمین سید علی محمد وزیری در سال ۱۳۳۴ قمری بنیان کتابخانه‌ای را در یزد نهاد که سرمایه جمع‌آوری کتب خطی آن از روضه‌خوانی^۱ بدست می‌آمد و بعدها این کتابخانه با کمک و مساعدت خیرین و دانش دوستان توانست در اندک زمانی به رشد و شکوفائی قابل تقدیری برسد.

کتابخانه وزیری نخست با حدود دو هزار جلد کتاب خطی و چاپی قدیمی شخصی ایشان که بعضاً منحصر بفرد بودند، همراه با اختصاص اتاقی در کنار مسجد جامع، بنیان نهاده شد. مکان فعلی کتابخانه قبلاً محل رنگرزی بود و ایشان آن مکان را خریداری کردند. با کمک ۴ میلیون ریالی از سوی مرحوم آقای محمد هراتی که از ثروتمندان و تاجران نامی یزد بودند، کتابخانه در سال ۱۳۴۲ کلنگ‌زنی و نهایتاً در سال ۱۳۴۵ افتتاح شد. مخزن کتب خطی کنونی نیز به‌طور جداگانه و با کمک دو بیست هزار ریالی مرحوم آقای حسین بشارت ساخته شد.

۱. ایشان نقل می‌کنند که چون من با پول روضه‌خوانی کتب خطی را تهیه می‌کردم و در زمان رضاخان روضه ممنوع بود، لذا برای اینکه در حمله احتمالی به منزل کتابها آسیب نبینند سالها کتابهایم را بین دو دیوار نگهداری می‌کردم تا اگر به منزل مهاجمی شد کتابهای خطی آسیب نبینند.

کتابخانه فعلی در کنار مسجد جامع کبیر یزد^۱ بنا شده است که از قدیمی ترین مساجد و از آثار کم نظیر جهان اسلام و محل اقامه نماز جمعه این استان نیز بوده

۱. مسجد عتیق یا مسجد جامع کبیر یزد در قرن ششم بوسیله امیر ابوالکلیجار عضد الدین علاء الدوله گرشاسب بن مؤید الدوله ابو منظور علی بن شمس الملوک ظهیر الدین ابو منصور فرامرزن بن سلطان علاء الدوله کالنجار ابو جعفر محمد بن دشمن زیاد کالویی دیلمی فرماندار یزد (۴۸۸-۵۱۳) که از دودمان آل بویه بود به جای آتشکده عصر ساسانی بنا شد و کتابخانه در دهلیز آن برابر صفا بزرگ بنا نهاده شد. مسجد دارای سه درب بوده که یکی رو به قبله، دیگری روبروی بازار کلاه دوزان و سومی رو به مدرسه کمالیه باز می شده است.

رکن الدین محمد فرزند سید نظام الدین محمد قاضی حسینی در گذشته به سال (۷۲۴-۷۲۸) مسجد جدیدی را روبروی آن ساخت ولی قبل از اتمام آن درگذشت. بعداً بنا به وصیت او، شرف الدین علی به تکمیل بناء مسجد همت نمود و مناره‌ای نیز برگنبد قدیم آن ساخت. پسر شرف الدین علی، امیر سید شمس الدین، در سال ۷۷۷ کار دهلیز این مسجد را به پایان برد و زیلوهای آن را از تبریز فرستاد. از کتاب جامع الخیرات چنین برمی آید که سید رکن الدین در مدرسه‌هایی که ساخته و موقوفاتی که بجای گذاشته به کتاب و کتابخانه توجه خاصی نموده است. صفحه‌های ۱۰۸-۸۵-۲۳-۱۶ این کتاب حاکی از این امر می باشد. گویا در دهلیز مسجد نوی که او در جلو جامع عتیق ساخته کتابخانه‌ای نیز قرار داشته است.

نصر الدین شاه یحیی مظفری فرمانروای یزد در سال ۷۸۹ قمری مقصوره و وصفه و طنبی عالی در طرف چپ مسجد ساخت.

شاه نظام کرمانی وزیر یزد در زمان میزا شاهرخ کورکانی در گذشته (۸۰۷-۸۵۰) مسجد جامع را گچ اندود نمود و بکاشی بیاراست. کتیبه سوره انا فتحنا را توسط سرآمد خوشنویسان آن زمان یعنی بهاء الدین هزاراسب در آن نصب نمود و پیش طاق صفا را به دوازده امام باکاشی منبت ساخته و بر بالای شرفه طاق آیه «واذیرفع ابراهیم القواعد...» بکاشی نصب نمود.

در سال ۸۶۲ امیر نظام الدین حاجی قنبر جهانشاهی القاب زمان میرزا جهانشاه (قراقونیلو) (۸۴۱-۸۶۶) را باکاشی تراشیده و در مسجد نصب نمود. بی بی فاطمه خاتون زن امیر جلال الدین چقماق فرمانروای یزد سازه جامعی بنام خود در سال (۸۳۶-۸۴۱) ساخته و صحن مسجد جامع کبیر را به سنگ مفروش و دو ستون مرمری در دو صفا نصب کرد.

آقا جمال الدین محمد وزیر یزد در زمان شاه طهماسب مسجد را تعمیر و مناره‌ای برای آن ساخت. صنیع الدوله چگونگی مسجد را در زمان خود چنین وصف می کند که درون گنبد گشاده و بلند، طرف قبله آن کاشی‌های رنگارنگ و کتیبه‌هایی شامل سوره و آیات قرآنی به خط کوفی و ثلث و رقاع در کنارهای گنبد و جلو آن نوشته شده است. علی بن فرامرزن بن علاء الدوله کالنجار که از دودمان آل بویه بوده به جای آتشگاه عصر ساسانی بنا نمود بعد سید رکن الدین محمد بن نظام حسینی یزدی قاضی در سال ۷۲۴ هجری قمری در جهت قبلی مسجد قدیمی قطعه‌ای زمین خرید و طرح مسجد نو و صفا و گنبد و مقصوره و غرفه‌ها را با سنگ و آجر و گچ بنا نمود سپس در سال ۸۱۹ هجری قمری شاه نظام کرمانی پیش صفا مسجد را باکاشی مغرق مزین نمود. در سال ۸۳۶ هجری قمری یعنی در عهد شاهرخ بی بی فاطمه خاتون زوجه امیر جلال الدین چقماق سطح مسجد را از سنگ مرمر مفروش ساخت و آخرین تصرفات در سال ۱۳۲۴ هجری شمسی توسط هیأت حامیان مسجد جامع کبیر یزد که به همت مرحوم وزیری شکل گرفت در این مسجد انجام پذیرفت.

است. این کتابخانه با درخواست از فرهنگ دوستان که با حُسن استقبال آنها نیز روبرو شد رشد نمود و همین امر موجب شد که ذخائر گرانبهای این گنجینه نفیس به نحو بی سابقه‌ای فزونی یابد، به طوری که در تیرماه سال ۱۳۴۸ شمسی، تعداد کتب خطی آن به ۳۳۳۰ مجلد و کتب چاپی آن به ۱۸۹۳۷ جلد بالغ گشت و غنای روز افزون این کتابخانه باعث شد که روزانه نزهت‌گاه معارف طلبان و مرکز ازدحام فرهنگ دوستان بسیاری گردد.

کتابخانه‌های دیگری^۱ نیز در این استان کم و بیش رشد نموده و بعضاً حاوی نسخ خطی قدیمی و ارزشمندی نیز هستند؛ همچون کتابخانه ریحانه الرسول - سلام الله علیها - که جنب امامزاده جعفر علیه السلام قرار گرفته است. اسناد و کتب خطی نفیس این کتابخانه موقوفه مرحوم میرزا محمد کاظمینی بوده، که فهرست نگاری نسخه‌ها و اسناد آن در سه دفتر (دفتر اول آن مجموعه فهرست اسناد کتابخانه میرزا محمد کاظمینی) و دو دفتر جداگانه یعنی دفتر اول و دوم دیگری نیز مربوط به فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه است، که توسط حجت الاسلام سید جعفر حسینی اشکوری فهرست گردیده است.^۲ با وجود این، امروزه کتابخانه وزیری به سبب قدمت و در برداشتن حجم گسترده‌تری از نفائس و کتب خطی مهم و ارزشمند از آوازه بلندی برخوردار است.

استان یزد یکی از مهمترین کتابخانه‌های کشور را در خود جای داده که از حیث مقام و اهمیت در زمینه در برداشتن نسخ خطی بعد از کتابخانه مرحوم آیت الله العظمی مرعشی نجفی، کتابخانه ملی، کتابخانه آستان قدس رضوی و کتابخانه ملک رتبه پنجم را در کشور داراست.^۳ و اهمیت آن تا اندازه‌ای است که نه فقط پذیرای دانش دوستان استان بلکه پذیرای توریستهایی نیز هست که به قصد تفرّج به این استان سفر می‌کنند و از کتابخانه وزیری نیز بازدید می‌کنند.

۱. کتابشناسی فهارس ص ۶۵۲ الی ۶۶۲ از حسین متقی.

۲. این فهرست‌های اسناد و کتب خطی نیز همچون فهارس دیگر شامل نام کتاب، مؤلف، تاریخ کتابت، علائم ویژه نسخه و اسناد دستنویس است.

۳. با توجه به وجود کتابخانه‌های دیگری در کشور که طی سالهای اخیر رشد زاید الوصفی داشته‌اند مانند کتابخانه دانشگاه تهران شاید این رتبه اکنون تغییر کرده باشد.

حجت الاسلام والمسلمین سید علی محمد وزیری در سال ۱۳۵۰ شمسی کتابخانه را با ۲۱۲۶۷ جلد کتاب خطی و چاپی به همراه کلیه وسایل و تجهیزات کتابخانه‌ای به آستان قدس رضوی واگذار نمود^۱ که خود نشانه روشن‌بینی و آینده‌نگری این سید بزرگوار بوده است. پس از انقلاب اسلامی کتابخانه مرحوم وزیری مورد توجه گسترده آستان قدس رضوی قرار گرفت و بر پیشرفت روزافزون و سرویس‌دهی هر چه بهتر آن به دانش پژوهان همت گماشته شد و برای افزایش روز به روز تعداد کتب و جلب و ترغیب قشر تحصیل کرده قدمهای بلندی برداشته شده است. هم اکنون تعداد کتب چاپی کتابخانه افزون بر ۱۷۰ هزار جلد و تعداد نسخه‌های خطی قریب به پنج هزار جلد است^۲ که بعضاً منحصر بفرد و نفیس هستند و هر روز نیز بر تعداد کتب آن اعم از چاپی و خطی افزوده می‌شود.

این کتابخانه، علاوه بر کتابهای چاپی و خطی ارزشمند، حدود ده هزار نشریه مختلف داخلی و خارجی را نیز در خود جای داده که در حال حاضر آرشیو این نشریات در حال آماده‌سازی و سرویس‌دهی به پژوهشگران است.

روزانه چند هزار نفر مراجعه‌کننده از منابع خطی و چاپی این کتابخانه

بهره می‌برند.^۳

۱. مرحوم وزیری در زمان حیاتشان مشاهده می‌نمودند که کتب کتابخانه‌های شخصی بعد از وفات متولیان آن از سوی وارثان به فروش و بدین ترتیب از بین می‌رفته است لذا ایشان در اواخر سال ۱۳۴۷ که به عتبات رفته بودند توسطی به ائمه معصومین - علیهم‌السلام - جستجو و از آنها درخواست ادامه راه و پیشرفت این گنجینه علمی را نمودند. در نتیجه این ارادت و توسل در عالم خواب به ایشان گفته شد که کتابخانه را وقف آستان قدس رضوی نمایند. ایشان نیز بعد از مراجعه از عتبات عالیات با هماهنگی استاندار آن زمان خراسان، آقای پیرنیا و در تاریخ ۱۲ تیرماه ۱۳۴۸ شمسی مطابق با ۱۷ ربیع الثانی ۱۳۸۹، کتابخانه و کلیه وسایل و موقوفات آن را که شامل تعدادی سهام از کارخانه اقبال یزد، چند سهم از بانک توسعه صنعت و معدن و سه باب منزل قدیمی می‌شد طی مراسمی ویژه وقف آستان قدس رضوی نمودند.

۲. فهرست کتابخانه وزیری در ۵ مجلد و توسط محمد شیروانی، مربی فنی و کارشناس نسخ خطی کتابخانه مرکز دانشگاه تهران، در سال ۱۳۵۵ شمسی تهیه و تنظیم شده است. کتب فهرست شده تا آن تاریخ ۳۹۵۰ جلد می‌باشد که همچون فهرست نسخه‌های خطی دیگر کتابخانه‌های کشور شامل مشخصات عمومی، از جمله نام کتاب، مؤلف، زبان، موضوع، خط، علائم، اندازه کتاب، تعداد سطرها، نوع جلد و دو شماره است که یکی شماره اموال و دیگری شماره عمومی است. لازم به ذکر است که فهرس خطی موجود دارای برخی نواقص بوده که توسط کارشناسان این فن در حال تصحیح و اضافه می‌باشد.

۳. این نکته حائز اهمیت است که طی سالهای اخیر استان یزد رتبه اول را در کنکور سراسری داشته و از میان عوامل مختلف، این کتابخانه، نسبت به دیگر کتابخانه‌های استان، نقش بسزائی بر عهده داشته است.

دهها کتب اهدائی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمته الله به کتابخانه

وزیری یزد

افزایش کتابهای چاپی و خطی کتابخانه وزیری از طریق خرید، اهدا و وقف علما و عامه مردم بوده است و از جمله مراجع بزرگواری که به این کتابخانه نظر مرحمت نموده مرحوم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی رحمته الله بوده‌اند که در دفترچه خاطرات خود که حدود چهل سال از تحریر آن می‌گذرد نقل نموده‌اند که: «تاکنون بیش از سی هزار جلد از کتب خودم را به کتابخانه‌های سراسر کشور اهداء نموده‌ام». برای نمونه تعدادی از کتب خطی اهدایی این مرجع عالیقدر را که در فهرست کتابخانه مرحوم وزیری نیز آمده است با مختصری از ویژگیهای کتابشناختی آن ذکر می‌نمائیم.

۱- الالفیه:

از محمد بن مالک

کتابت در اواخر سده ۱۳ ق صورت گرفته است.

به زبان عربی و به خط نسخ.

آغاز: افتاده

انجام: بالاصل کالطیف، یعنی المقتفا...

عناوین و نشانیها شنگرف. کاغذ کبود اصفهانی. ۵۴ برگ. ۱۰ سطر ۱۲×۶/۵ س.س.

جلد مقوایی نازک ۱۷×۱۰/۵. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۳، ص ۹۶۰. شماره ۱۴۴۲.

شماره عمومی ۱۰۸۴۲.

۲- فصول الغرویه فی الاصول الفقهیه:

از محمد حسین بن محمد رحیم اصفهانی

به زبان عربی و به خط نسخ.

آغاز: علی القول به يتوقف...

انجام: ویتخیر مع التساوی وذهب بعض اصحابنا.

عناوین و نشانیها شنگرف، کاغذ اصفهانی. ۲۱۳ گ. ۳۰ سطر. ۲۱×۱۱ س.س. جلد

مقوایی باروکش پارچه آبی عطف و گوشه‌ها تیماج عنابی. ۳۱×۲۲ س.س. این نسخه

شامل دو جلد اول و دوم کتاب است. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۴، ص ۱۴۶۷. شماره ۲۹۰۱. شماره عمومی ۲۱۱۴۴.

۳- ضوابط الاصول:

از سید ابراهیم بن محمد باقر قزوینی حائری
کتابت در روز پنجشنبه ۷ شعبان سال ۱۲۶۸ ق صورت گرفته است.
به زبان عربی و به خط نسخ محمدصادق و در اصول می باشد.
بدون آغاز و انجام.
کاغذ اصفهانی. ۲۱۲ گ. ۲۵ سطر. ۲۰/۵×۱۲/۵ س. جلد مقوایی با تیماج تریاکی
۳۱×۲۱ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۴، ص ۱۴۶۷. شماره ۲۹۰۲. شماره عمومی
۲۱۱۴۵.

۴- الفوائد الضیائیه:

از عبد الرحمن جامی
به زبان عربی و در نحو می باشد.
کتابت توسط میرزا علی بن ملا اسماعیل و در ذی الحجه سال ۱۰۲۴ ق صورت
گرفته است.
عناوین و نشانیها شگرف، نسخه کامل، کاغذ اصفهانی. ۱۵۴ گ. ۲۰ سطر.
۱۶/۵×۶/۵ س. جلد مقوایی عطف تیماج مشکی ۲۷×۱۶ س. فهرست کتابخانه
وزیری، ج ۴، ص ۱۴۷۵. شماره ۲۹۲۶. شماره عمومی ۲۱۱۴۷.

۵- الروضة البهية في شرح اللمعة الدمشقية:

از شهید ثانی
به زبان عربی و به خط نسخ و در فقه می باشد.
کتابت در ماه رمضان ۱۲۴۷ ق صورت گرفته است.
عناوین و نشانیها شگرف، کاغذ مختلف. ۲۳۸ گ. ۲۳ سطر. ۱۷×۹ س. جلد
مقوایی با تیماج مشکی ۲۴/۵×۱۸ س. این نسخه جلد دوم کتاب می باشد. فهرست
کتابخانه وزیری، ج ۴، ص ۱۴۷۷. شماره ۲۹۳۲. شماره عمومی ۱۲۱۴۰.

۶- فصول الغرویه فی الاصول الفقہیہ:

از محمد حسین بن مجد رحیم اصفهانی

به زبان عربی و به خط نستعلیق و در اصول فقه می باشد.

آغاز: بسمله و به نستعین، الحمد لله الذی ارشدنا الی معالم الشریعة...

کتابت توسط محمد بن حسن بیرجندی و در سال ۱۲۶۵ ق صورت گرفته است. خط و مهر مرحوم حاجی میرزا هادی دولت آبادی در پشت برگ عنوان موجود است. کاغذ اصفهانی. ۲۰۷ گ. ۲۲ سطر. ۱۴/۵×۹/۵ س. جلد مقواتی عطف و گوشه ها تیماج تریاکی درون نارنجی ۲۱×۱۴ س. این نسخه جلد اول می باشد. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۵، ص ۱۵۰۱. شماره ۳۰۰۳. شماره عمومی ۲۱۱۴۲.

۷- مغنی اللیب:

از ابن هشام نحوی

به زبان عربی و به خط نسخ و در نحو می باشد.

کتابت در سال ۱۲۵۶ ق صورت گرفته است.

عناوین و نشانیها شنگرف، کاغذ فرنگی. ۱۷۲ گ. ۱۶ سطر. ۱۶×۱۰ س. جلد مقواتی باروکش کاغذ قرمز عطف تیماج عنابی ۲۰/۵×۱۵ س. این نسخه جلد اول می باشد. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۵، ص ۱۵۱۰. شماره ۳۰۳۰. شماره عمومی ۲۱۱۴۱.

۸- شرایع الاسلام:

از محقق حلّی

به زبان عربی و به خط نسخ و در فقه می باشد.

کتابت توسط حسین بن علی بن آخوند ملا محمد در غره ماه محرم الحرام سال ۱۲۵۷ ق صورت گرفته است.

عناوین و نشانیها شنگرف، صفحات دارای دو جدول به شنگرف، کاغذ اصفهانی. ۲۰۰ گ. ۱۵ سطر. ۲۱×۹ س. جلد مقواتی با تیماج مشکی ۳۴/۵×۲۰ س. این نسخه جلد اول می باشد. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۵، ص ۱۵۱۴. شماره ۳۰۴۴. شماره عمومی ۲۱۱۴۵.

۹ - معالم الاصول:

از ابو منصور حسن بن زین الدین عاملی
به زبان عربی و به خط نستعلیق و در اصول فقه می باشد.
عناوین و نشانیها شنگرف. دو مهر تحت عنوان عبده الراجی محمد صادق در
پشت برگ آغاز و انجام کتاب. کاغذ اصفهانی. ۱۳۶گ. ۱۵ سطر. ۱۳×۷ س. جلد تیماج
مشکی ۲۰×۱۴/۵ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۵، ص ۱۵۴۱. شماره ۳۱۲۴. شماره
عمومی ۲۱۱۴۳.

۱۰ - مناهل الاحکام:

از محمد بن علی طباطبائی
به زبان عربی و به خط نسخ در فقه می باشد.
آغاز: و کان وضع الالفاظ...
انجام: او لان الذی حلف...
عناوین و نشانیها شنگرف. کاغذ فرنگی. ۳۶۹گ. ۳۴ سطر. ۲۲×۱۲/۵ س. جلد
مقواتی باروکش کاغذ ابری و عطف تیماج قرمز ۳۰×۲۰ س. فهرست کتابخانه
وزیری، ج ۵، ص ۱۶۳۸. شماره ۳۳۹۶. شماره عمومی ۲۱۱۴۸.

قدیمی ترین نسخ خطی کتابخانه وزیری

با توجه به اینکه هر کتابخانه ای دارای نفایسی است که او را از دیگر کتابخانه ها متمایز
می کند، لذا در اینجا تعدادی از کتب خطی نفیس کتابخانه وزیری را طبق حروف
الفبایی ذکر می کنیم.

۱ - احکام تحویل سنی العالم:

از یحیی بن محمد بن ابن الشکر المغربی الاندلسی
به زبان عربی و به خط نسخ تحریری و در هیئت.
کتابت در ذی القعدة سال ۶۸۲ق، عناوین و نشانیها شنگرف، کاغذ سمرقندی، ۸۳
گ. ۲۲ سطر. ۱۷×۸ س. جلد مقواتی باروکش کاغذ سفید عطف تیماج مشکی ۲۲×۱۲
س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۵، ص ۱۷۴۰. شماره ۳۶۶۱. شماره عمومی ۲۴۵۱۸.

۲ - مجموعه، شامل:

الف: تذکره سويديه

از سويدی

ب: تعبير الرؤيا

از ابوعلی سینا

به زبان عربی و به خط ثلث نازیبا در علم تعبیر خواب.

کتابت در رمضان ۷۱۵ ق، ۲۳ گ. کاغذ اصفهانی. ۳۲ سطر. ۱۲×۱۷ س. جلد مقواتی با تیماج مشکی ۱۵×۲۳ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۲، ص ۷۱۴. شماره ۸۵۱ شماره عمومی ۴۱۷۹.

۳ - الجامع لصنعة التریاق:

از نور الدین ابوالحسن علی بن عبد العظیم انصاری متطبب

به زبان عربی و به خط نسخ عبد الملک بن ابی الفتح بن منصور منبجی.

کتابت توسط مؤلف در ده وسط محرم ۶۶۹ ق و توسط کاتب در ۲۵ ماه شعبان ۶۷۰ ق از روی نسخه مصنف. عناوین و نشانیها سنگرف، کاغذ سمرقندی، ۳۱۷ گ. ۲۱ سطر. ۱۲/۵×۲۰ س. جلد مقواتی با تیماج تریاکی ضربی عطف و حواشی تیماج قرمز ۱۷/۵×۲۶ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۲، ص ۵۵۹. شماره ۶۴۷. شماره عمومی ۱۳۶۹.

۴ - حاشیه الکشاف للزمخشری:

از میر سید علی شریف جرجانی

به زبان عربی و به خط نستعلیق روح اللّه بن محمود بن حسین در تفسیر.

کتابت در روز دوشنبه ۲۰ شوال ۹۴۱ ق. عناوین و نشانیها سنگرف، کاغذ اصفهانی، ۱۴۹ گ. ۲۱ س. ۱۰×۶ س. جلد مقواتی با روکش کاغذ ابری تیماج قرمز ۱۰×۱۵ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۵، ص ۱۶۱۱. شماره ۳۳۱۴. شماره عمومی ۲۰۲۲۸.

۵ - مجموعه، شامل:

الف: مناقب علی بن ابی طالب علیه السلام

از ضیاء الدین ابوالمؤید موفق بن احمد بن ابی سعید اسحاق بن سعید خوارزمی

مکی حنفی؛

ب: خلاصه سیر سید البشر

از محب الدین احمد بن عبد الله طبری مکی شافعی
به زبان عربی و به خط نسخ عمران بن احمد بن علی بن ابی منظور جیلانی در
سیره نبی.

کتابت در ماه رجب ۷۸۷ ق برای خزانه عمرانی. عناوین و نشانیها شنگرف، کاتب
نسخه را به جهت یحیی بن محمد عمرانی نوشته است. کاغذ حنائی ضخیم. ۲۰۶ گ.
۲۰ سطر. ۱۳×۱۹ س. جلد مقوایی با تیماج تریاکی ضربی ترنجی با جدول که به خط
کوفی نوشته شده با یک ترنج ۱۸×۲۵ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۲، ص ۵۸۱.
شماره ۶۸۱. شماره عمومی ۱۳۷۶.

۶- الدروس الشرعیه فی فقه الامامیه:

از شهید اول

به زبان عربی و به خط نستعلیق محمد بن علی بن محمد الحسینی در فقه.
کتابت در ۹۶۸ ق. نسخه کامل. عناوین و نشانیها شنگرف، کاغذ اصفهانی. ۲۴۱ گ.
۲۵ سطر. ۱۱/۵×۱۸ س. جلد مقوایی تیماج مشکى ۱۹×۲۵ س. فهرست کتابخانه
وزیری، ج ۱، ص ۱۰. شماره ۱۰. شماره عمومی ۱۲۶۱.

۷- مجموعه، شامل:

الف: رساله در صلوة

از محقق کرکی، علی بن عبد العالی

به زبان عربی و به خط نستعلیق محمد بن علی بن حسن حسینی در فقه.
کتابت در یازدهم جمادی الاولی سال ۹۲۱ ق. ۲۶ گ. بنا به قول مصنف نسخه را
ناسخ نزد وی قرائت کرده است؛

ب: مختصر النافع

از محقق حلی، ابوالقاسم بن جعفر بن حسن بن سعید هذلی.

کاغذ سمرقندی ۱۲ سطر. ۸×۱۲ س. جلد مقوایی با تیماج قرمز ۱۹×۲۱ س.
فهرست کتابخانه وزیری، ج ۲، ص ۷۸۴. شماره ۹۵۲. شماره عمومی ۹۵۰۸.

۸- شرح الکافیہ:

از رضی استرآبادی

به زبان عربی و به خط نستعلیق خوش مایل به نسخ در نحو
کتابت در ۸۱۲ ق. عناوین و نشانیها شنگرف، کاغذ سمرقندی. ۲۵۶ گ. ۳۱ سطر.
جلد ماشی ۲۰×۳۰. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۱، ص ۱۹۷. شماره ۱۶۱. شماره
عمومی ۱۰۴۹۰.

۹- صحاح اللغه:

از ابونصر اسماعیل بن حماد جوهری

به زبان عربی و به خط نسخ محمد بن احمد بن الصوفی السمرقندی در لغت.
کتابت در جمادی الاولی سال ۷۶۳ ق. عناوین و نشانیها شنگرف، نسخه کامل و نفیس.
نسخه مصحح. مقابله شده. کاغذ سمرقندی. ۳۶۰ گ. ۳۷ سطر. ۱۵×۹ س. جلد مقوایی
با تیماج آلبالوئی مذهب درون سه ترنج زرین عطف و اطراف تیماج مشکی ۲۱×۱۴
س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۴، ص ۱۴۱۶. شماره ۲۷۵۶. شماره عمومی ۱۵۲۰.

۱۰- عوالی اللثالی الحدیثیه علی مذهب الامامیه:

از ابن ابی جمهور محمد بن علی بن ابراهیم احسانی

به زبان عربی و به خط نستعلیق در علم حدیث عامه.
کتابت در سده ۱۰ ق. (روی برگ آغاز کتابت در مشهد و به سال ۸۹۷ ق آمده است).
عناوین و نشانیها شنگرف، کاغذ سمرقندی. ۲۳۳ گ. ۱۹ سطر. ۱۵×۹ س. جلد
مقوایی با تیماج تریاکی ۲۰×۱۳ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۳، ص ۱۰۰۵. شماره
۱۶۲۵. شماره عمومی ۱۱۰۵۸.

۱۱- غایة الوصول و ایضاح السبل فی شرح مختصر منتهی السؤل والامل - ابن

حاجب:

از علامه حلی

به زبان عربی و به خط نسخ محمد بن محمود بن محمد ملک طبری در نحو.
کتابت در ربیع الاخر سال ۷۰۴ ق. در سلطانیه زنجان. عناوین و نشانیها شنگرف،

نسخه کامل. کاغذ اصفهانی. ۲۲۹گ. ۲۷ سطر. ۱۶×۸ س. جلد مقوایی با تیماج قرمز درون دارای گل و بوته و زمینه آبی ۱۲×۲۲ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۳، ص ۱۱۰۵. شماره ۱۹۵۵. شماره عمومی ۱۴۸۸۷.

۱۲- القوائد الضیائیه:

از عبد الرحمن جامی

به زبان عربی و به خط نسخ مؤمن بن حاج محمد استرآبادی در نحو. کتابت در ۱۷ شوال سال ۸۹۷ق. عناوین و نشانیها سنگرف، ۲۷۶گ. ۱۷ سطر. ۱۱/۵×۵ س. جلد تیماج تریاکی یک لائی ۱۳×۲۵ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۳، ص ۹۹۵. شماره ۱۵۸۵. شماره عمومی ۱۶۰۶۸.

۱۳- القانون ج ۱:

از ابن سینا

به زبان عربی و به خط نسخ در طب. کتابت در سده ۶ق. عناوین و نشانیها سنگرف، کاغذ دولت آبادی. ۱۳۸گ. ۲۳ سطر. ۲۰×۱۲ س. جلد مقوایی با تیماج مشکی درون کاغذ سفید ۱۶/۵×۲۴/۵ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۵، ص ۱۷۰۴. شماره ۳۵۶۹. شماره عمومی ۲۰۹۶۳.

۱۴- الکشاف

از ابوالقاسم محمود زمخشری

به زبان عربی و به خط نسخ حسن بن محمد بن حسن کاتب در تفسیر. کتابت در روز شنبه ۲ ربیع الاول سال ۶۶۷ق. عناوین و نشانیها سنگرف، ۲۰۳گ. کاغذ سمرقندی. ۲۵ سطر. ۱۱×۱۸ س. جلد مقوایی لولادار ۱۸×۲۵ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۳، ص ۱۰۳۷. شماره ۱۷۲۳. شماره عمومی ۱۵۷۷۲.

۱۵- المختارات من الرسائل:

به زبان عربی و به خط نسخ محمود بن بختیار اتابکی.

کتابت در ۶۹۳ق. عناوین و نشانیها سنگرف، کاغذ سمرقندی. ۱۵۵گ. ۲۵ سطر. ۲۰×۱۱ س. جلد مقوایی باروکش کاغذ مشکی عطف و گوشه‌ها تیماج قرمز ۱۶×۲۵

س. نسخه ادبی و منحصر و ممتاز و بسیار نفیس. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۵، ص ۱۸۴۲. شماره ۳۹۰۷. شماره عمومی ۱۸۱۰۳.

۱۶ - نزهة الانفس و روضة المجلس:

از محمد بن علی عراقی

به زبان عربی و به خط نسخ در امثال عرب.

کتابت در روز دوشنبه ماه صفر ۵۹۰ ق از روی نسخه اصل و بر مؤلف در سال ۶۲۱ ق قرائت شده است. عناوین و نشانیها شنگرف، ۱۹۳ گ. ۲۱ سطر. ۱۸×۱۲ س. کاغذ سمرقندی. جلد مقوایی با تیماج تریاکی ۲۵×۱۶ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۱، ص ۶۳. شماره ۴۹. شماره عمومی ۱۲۶۷۸.

۱۷ - وفيات الاعيان و انباء ابناء الزمان:

از احمد بن محمد بن خلکان

به زبان عربی و به خط نسخ مایل به ثلث.

کتابت در اوایل سده ۸ ق. عناوین و نشانیها شنگرف، کاغذ حنائی. ۲۲۱ گ. ۲۱ سطر. ۲۰×۱۳ س. جلد مقوایی با کاغذ سبرز ۲۴/۵×۱۸ س. فهرست کتابخانه وزیری، ج ۲، ژص ۵۲۹. شماره ۶۲۲. شماره عمومی ۶۴۵.

بخشهای متنوع کتابخانه:

این کتابخانه نیز مانند دیگر کتابخانه‌ها دارای امکانات عمومی و اختصاصی است که هر کدام در ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی تأثیر بسزائی را بر عهده دارد و اهم آن بخشها عبارتند از:

۱ - بخش مدیریت کتابخانه؛

این بخش در هر کتابخانه‌ای، به عنوان رکن اصلی قلمداد شده و در چارت اداری در بالاترین سطح قرار دارد که یا به صورت تام الاختیار (متولی)^۱ و یا بصورت

۱. کتابخانه مرحوم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی که ریاست و تولیت آن در زمان خود این مرجع عالیقدر به فرزند ارشدشان حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید محمود مرعشی نجفی واگذار شده نمونه‌ای از این‌گونه مدیریت در میان کتابخانه‌های مهم کشور است.

مدیریتی اداره می‌شود و در این کتابخانه وظیفه جذب نیرو^۱، تهیه کتب خطی و پی‌گیری کتب چاپی منتشر شده در داخل و خارج کشور و تهیه و ارائه آنها را بر عهده دارد^۲.

۲- بخش گنجینه نسخ خطی؛

این بخش مستقیماً زیر نظر مدیریت کتابخانه اداره می‌شود و سرویس‌دهی کتب خطی این گنجینه به صورت میکروفیلم با مجوز مدیریت صورت می‌پذیرد^۳.

۳- موزه؛

شامل عکسهای قدیمی، اسناد تاریخی، ظروف چینی، مسی، سفالین، سکه‌های قدیمی، ادوات جنگی و پارچه‌های دستبافت یزدی از اعصار و زمانهای قدیم می‌باشد.

۴- بخش مرمت نسخ خطی؛

این بخش نسبت به کتابخانه‌های پیشرفته‌ای همچون کتابخانه حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی قابل مقایسه در امر مرمت اسناد نیست، اما متصدیان این بخش می‌کوشند با حداقل وسایل موجود حداکثر بهره‌بری در امر بازسازی و مرمت نسخ خطی را صورت داده و به کتب خطی حیاتی تازه ببخشند و آن را هر چه بیشتر و بهتر از گزند حوادث محفوظ دارند.

۵- بخش صحافی کتب چاپی؛

تجلید و صحافی کتب چاپی، بخصوص کتبی که در نتیجه سرویس‌دهی آسیب می‌بینند، و نشریات و مجلات وارده با دستگاههای صحافی از وظایف این بخش است.

۱. در ادارات دیگر از وظایف کارگزینی است.

۲. جناب آقای محمد رضا انتظاری از قدیم‌الایام مدیریت این کتابخانه مهم را به عهده دارند و معاونت ایشان قبلاً مرحوم حجت الاسلام مستعانی بود و بعد از فوت ایشان که هم‌کتابدار و هم‌کتابشناس بودند و در توسعه کتابخانه نیز نقش بسزائی را ایفا نمودند، آقایان مسرت و مولوی، مدیریت و ریاست کتابخانه را در این امر خطیر یاری می‌نمایند.

۳. از کلیه کتب خطی کتابخانه که قبلاً آمار آن ذکر شد میکروفیلم تهیه شده و در اختیار محققان قرار می‌گیرد.

۶- گنجینه کتب چاپ سنگی قدیمی؛

این مخزن حاوی نسخ قدیمی چاپ سنگی است که طبق گفته مسئول بخش، گاهی از نظر ارزش با برخی از کتب خطی برابری می‌کند و بعضی از نسخ از قدمت و ارزش والایی برخوردارند.

۷- بخش محققان؛

این بخش در بردارنده کتابهای مرجع و به صورت قفسه باز است.

۸- بخش نشریات ادواری؛

شامل روزنامه‌ها، مجلات و نشریات داخلی و خارجی که به صورت اشتراک، وقف و هدیه تهیه می‌شود.

۹- سالن آمفی تئاتر؛

مکانی جهت برگزاری کنفرانسها و جلسات داخلی و خارجی کتابخانه که گاه و بیگاه مورد بهره‌برداری قرار گرفته و مسائل فرهنگی و مسائل مربوط به کتابخانه در آن مورد بحث قرار می‌گیرد.

۱۰- سالن مطالعه ویژه برادران؛

در این سالن سعی شده است که از استانداردهای کتابخانه‌ای در تهیه میز و صندلیهای مطالعه بهره گرفته شود. سالن مطالعه از ساعت ۷ صبح تا ۲۰ شب به منظور سرویس دهی به مطالعه کنندگان و مشتاقان علم و دانش بخصوص طلاب علوم دینی باز است.

۱۱- سالن ویژه خواهران؛

این کتابخانه نیز مانند دیگر کتابخانه‌ها سالن جداگانه‌ای با پرسنل خواهران دارد که مشغول به سرویس دهی به خواهران می‌باشد.

سرویس دهی کتب چاپی، هم به صورت سنتی و دستی توسط برگه‌دانها و هم با سیستم رایانه‌ای صورت می‌گیرد. مراجعه کنندگان خانم به اپراتورهای خانم و آقایان نیز به قسمت آقایان، جهت دریافت کتابها برای مطالعه در کتابخانه یا برای خارج کردن از کتابخانه، مراجعه می‌کنند. کتابخانه وزیری دارای بخش امانی بوده و همه

اعضاء جهت عضو شدن در کتابخانه، علاوه بر ارائه مدارک لازم، مبلغ ۱۲۰۰۰ ریال نیز به عنوان ودیعه می‌پردازند. کتابخانه به هر عضو ۲ الی ۳ جلد کتاب به مدت ۱۵ روز امانت داده و این مدت براساس نوع و اهمیت و موضوع کتاب قابل تمدید می‌باشد.

ساختمان کتابخانه:

ساختمان کتابخانه شامل دو ساختمان قدیم و جدید است:

الف - ساختمان جدید که در سه طبقه و به صورت سنتی ساخته شده در حال سرویس دهی به مراجعه کنندگان است و به عنوان فاز اول کتابخانه در حدود ۳۳۰۰ متر زیربنا دارد؛

ب - ساختمان قدیم که هم اکنون تخلیه می‌باشد بنا به اظهارات مدیریت کتابخانه به زودی تخریب و ساختمان جدیدی به جای آن بنا خواهد شد و به عنوان فاز دوم مورد بهره‌برداری قرار خواهد گرفت.

مجموع ساختمان قدیم و جدید در حدود ۶۷۰۰ متر زیربنا خواهد داشت.

حاج آقا انتظاری، مدیریت کتابخانه وزیری، می‌گوید: «با توجه به ازدحام دانشجویان و طالبان علم و افزایش کتابها، اعم از خطی و چاپی، تصمیمات جدید و جدی در گسترش کتابخانه وزیری گرفته خواهد شد، که حاصل رشد فزاینده علم و حجم گسترده انتشار کتابها و در نتیجه افزایش مشتاقان دانش در آینده است».

هزینه این کتابخانه در ابتدا از سوی خود مؤسس از طریق روضه‌خوانی و کمک خیرین فراهم می‌شد اما بعدها با توجه به اینکه پیشنهاد شده بود که کتابخانه و کلیه کتب و تجهیزات آن را به کتابخانه ملی واگذار نمایند ایشان تصمیم گرفتند آن را وقف آستان قدس رضوی نمایند.^۱ امروزه کلیه هزینه‌های این کتابخانه توسط آستان قدس رضوی تأمین می‌شود.

۱. تعداد کتابهای خطی و چاپی کتابخانه وزیری در زمان تنظیم وقف‌نامه - یعنی پنجشنبه دوازدهم تیرماه ۱۳۴۸ مطابق با هفدهم ربیع الثانی ۱۳۸۹ و تحت شماره ۴۷۱۴۳ در دفتر اسناد رسمی شماره ۵ یزد - ۳۶۰۰ جلد خطی و ۲۰۲۶۴ جلد کتاب چاپی بوده و مجموعاً ۶۰۰۰ جلد کتب خطی و چاپی آن از شخص مؤسس کتابخانه بوده است. لازم به ذکر است که کتاب وقف‌نامه طی نامه‌ای در تاریخ نهم تیرماه ۱۳۵۰ به شماره نامه ۲۵۵ و با امضای حاج آقای انتظاری به کتابخانه مرحوم حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی ارسال شده و هم‌اکنون در این کتابخانه موجود است.

پرسنل این کتابخانه اعم از زن و مرد، طبق گفته مدیریت کتابخانه، ۲۱ نفر^۱ هستند که اکثراً دارای تحصیلات بالایی در زمینه کاری خود بوده و مهارت‌های لازم را دارا می‌باشند.

ماهانه ۱۰ میلیون تومان جهت هزینه‌های جاری و ۲۰ میلیون تومان جهت خرید کتب چاپی از طرف آستان قدس^۲ به عنوان بودجه برای این کتابخانه در نظر گرفته شده است.

لیست کتب خطی مورد نیاز کتابخانه پس از کارشناسی از سوی مدیریت کتابخانه که در این زمینه آموزش‌های لازم را دیده‌اند و تجربه هستند به آستان قدس گزارش می‌شود و مبلغ مربوطه را پس از تأیید جهت خریداری دریافت می‌نمایند. کتابهای چاپی کتابخانه وزیری، همچون کتابخانه‌های دیگر کشور، از طرق هدیه، خریداری از نمایشگاه‌های داخلی و خارجی و کتابخانه‌های شخصی و وقف تهیه می‌شود. در حال حاضر کتابخانه وزیری دارای ۱۴۲۰۰ نفر عضو است که روز به روز بر تعداد اعضای آن افزوده می‌شود.

شخصیتها و مقامات علمی، سیاسی و دانشگاهی بسیاری از این کتابخانه بازدید نموده و دفتر یادبود کتابخانه را مزین نموده‌اند که در بردارنده مطالبی راجع به بنیانگذار کتابخانه و ارزش و قداست کتب، بخصوص کتب مخطوط، هستند؛ از جمله دست نویس مرحوم حضرت امام خمینی، مقام معظم رهبری و تولیت و ریاست محترم کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی و بزرگان از قشرهای مختلف که مجال ذکر نام آنها در این مختصر نیست.

باقیات صالحات به جا مانده از وزیری

دیگر آثار و خدمات به جا مانده از این عالم ربانی در طی ۸۵ سال زندگی پربرکت عبارتند از:

۱- بازگشایی مدارس علمیه یزد با کمک چند تن از مراجع و علمای بزرگ آن زمان بعد از شهریور ۱۳۲۰؛

۱. پرسنل کتابخانه به صورت دو شیفت کاری صبح و عصر مشغول سرویس دهی به اعضاء می‌باشند.
۲. این بودجه مربوط به سال ۱۳۸۶ شمسی است.

- ۲- تشویق و ترغیب جوانان خوش استعداد برای ورود به حوزه‌های علمیه و کسب دانش حوزوی و مساعدت و کمک‌های مستمر معیشتی به طلاب علوم دینی؛
- ۳- همت در تعمیر، مرمت و بازسازی مسجد جامع کبیر یزد از سال ۱۳۲۴ شمسی با تشکیل هیئت حامیان مسجد جامع کبیر یزد و سفارش به عموم مردم برای کمک به بازسازی و حفظ این اثر عظیم به مدت هشت سال؛
- ۴- درخواست از حضرت آیت‌الله کاشانی جهت مطرح کردن تعطیل رسمی روز شهادت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام در مجلس شورای ملی آن زمان و تصویب آن جهت برگزاری عزاداری؛
- ۵- درخواست برای اعزام مبلغین جهت تبلیغ فرامین اسلامی و ترویج احکام شیعی و معرفی حجت الاسلام شیخ محمد محققى جهت اعزام به هامبورگ آلمان جهت ترویج شریعت اسلام؛
- ۶- اعزام روحانیون و مبلغین به شهرها و روستاهای دورافتاده کشور، بخصوص روستاهای اطراف استان؛
- ۷- تأسیس مدرسه جامعه تعلیمات اسلامی یزد^۱ و استخدام معلمین مذهبی و دبیران متدین و باسواد به منظور تربیت صحیح و پرورش افراد با تقوا و متدین برای اداره جامعه اسلامی؛
- ۸- مبارزه جدی با فرقه ضالّه بهائیت^۲ و تشکیل جلساتی برای روشن نمودن جوانان مسلمان از اهداف شوم استعمار در بوجود آوردن این فرقه که نتیجه‌ای جز به انزوا کشیدن جوانان و بی‌دین کردن آنها نداشت؛

۱. این مدرسه تنها مدرسه اسلامی در زمان رژیم سابق در استان یزد بود که به همت مرحوم حجت الاسلام وزیری و با اجازه از حضرت آیت‌الله العظمی بروجردی تأسیس شد و نظر به دید عالی این بزرگوار، سرویسهایی برای ایاب و ذهاب دانش‌آموزان در نظر گرفته شده بود تا آنها کمتر در شهر تردد نمایند و از بی‌بندوباری موجود در جامعه در امان باشند. نظر به اینکه زمین این مدرسه که در دو طبقه و شامل مقطع ابتدائی و راهنمایی بوده است و توسط مرحوم رضائی جهت این مهم واگذار شده بود به نام مدرسه رضائی نیز نامیده می‌شود. در حال حاضر، این مدرسه گسترش یافته و مدیریت آن همچون زمان مرحوم وزیری به آقای رثوف واگذار شده است.

۲. دانشنامه جهان اسلام مدخل باب و بهاء.

ساخت آرامگاه ابدی خود با اجازه علما

از آنجا که حجت الاسلام والمسلمین سید علی محمد وزیری جهت هر کاری از مراجع عظام وقت اجازه می‌گرفتند، لذا از آیت الله العظمی گلپایگانی و آیت الله العظمی میلانی جهت ساخت قبرشان در کنار کتابخانه و درب ورودی مسجد جامع کبیر یزد کسب اجازه نمودند.

حجت الاسلام والمسلمین حاج سید علی محمد وزیری پس از عمری تلاش و مجاهدت در امر ترویج علوم تشیع و ارائه خدمات ارزنده به مردم در سال ۱۳۵۶ به علت کهولت سن و مریضی در سن ۸۵ سالگی ندای حق را لبیک گفت و چهره در نقاب خاک کشید، ولی آثار و برکاتی که از او به یادگار مانده است حاکی از زندگی جاوید و حیات دوباره او دارد. روحش شاد و راهش پر رهرو باد.

وزیری و دانشنامه آستان قدس رضوی

در خاتمه یادآور می‌شود زمانی که آستان قدس رضوی تهیه دانشنامه‌ای تحت عنوان دانشنامه آستان قدس رضوی را در سر داشت و سعی در جمع‌آوری و مطرح کردن شخصیت‌های مطرح علمی و نخبگان کشوری نمود، مدیریت کتابخانه^۱ طی نامه‌ای با ذکر دلایل ذیل خواستار ذکر نام این شخصیت برجسته علمی در آن دانشنامه شدند. ذکر متن نامه در پایان این مقاله خالی از لطف نخواهد بود:

جناب آقای نمایی مدیر محترم دانشنامه آستان قدس رضوی:

احتراماً با سلام، پیرو مذاکره حضوری اینجانب و جناب آقای فرح‌زا به استحضار می‌رساند مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج سید علی محمد وزیری یزدی بنابه دلایل ذیل می‌توانند از شخصیت‌های مطرح و مدخل اصلی دانشنامه آستان قدس رضوی باشند. ضمناً شرح حال جامعی از آن مرحوم که به وسیله مدیریت کتابخانه تنظیم و تهیه شده است ارسال می‌گردد.

۱- مرحوم وزیری از روحانیون، وعاظ و خطبای طراز اول و تأثیرگذار استان یزد و دیگر استانهای همجوار در سالهای ۱۳۰۰ الی ۱۳۵۶ بوده‌اند؛

۱. سالهاست که آقای حاج محمدرضا انتظاری مدیریت کتابخانه وزیری را به عهده دارند.

۲- ایشان از فعالان جنبش احیای حوزه‌های علمیه استان، پس از شهریور سال ۱۳۲۰ (دوره برکناری رضاخان) با همکاری مرحوم آیت الله حاج شیخ غلامرضا فقیه خراسانی موفق به احیا و بازگشایی حوزه و مدارس علمیه استان یزد؛

۳- نامبرده بنیانگذار مدارس جامعه تعلیمات اسلامی یزد در سال ۱۳۳۴ [بوده‌اند] که در آغاز به کار آن، شامل مقاطع دبستان و راهنمایی و دبیرستان و با به کارگیری بهترین معلمان و دبیران متدین و مؤمن و متعهد که کماکان نیز فعالیت این مدارس ادامه دارد؛

۴- بنیانگذار کتابخانه وزیری در سال ۱۳۳۴ با دو هزار جلد کتاب چاپی و خطی خود و اداره آن تا سال ۱۳۴۸ با هزینه شخصی و کمک‌های مردمی، که این کتابخانه نقش بسزایی در رشد، شکوفایی، بالندگی فرهنگ و ادب استان داشته و هم‌اکنون با ۱۷۷ هزار جلد کتاب چاپی و خطی در خدمت دانش‌پژوهان می‌باشد؛

لازم به ذکر است که کتابهای آن در زمان فوت مرحوم حجت الاسلام سید علی محمد وزیری ۳۳ هزار جلد بوده است؛

۵- واگذاری کتابخانه وزیری به استان قدس رضوی در سال ۱۳۴۸ با ۲۱ هزار جلد کتاب چاپی و خطی به همراه تجهیزات و ردّ پیشنهاد واگذاری آن به وزارت فرهنگ و هنر و دانشگاه تهران در زمان سابق؛

۶- مرحوم وزیری مورد وثوق مراجع و آیات عظام در قم، نجف و مشهد بوده‌اند و دارای اجازاتی از آیات عظام و مراجع بزرگوار آن زمان از جمله آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی، آیت الله حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی - مؤسس حوزه علمیه قم -، آیت الله سید محمود شاهرودی، آیت الله سید محسن حکیم، آیت الله حاج سید محمد تقی خوانساری، آیت الله حاج آقا حسین بروجردی، آیت الله حاج آقا حسین قمی، آیت الله سید ابوالقاسم خوئی، حضرت امام خمینی، آیت الله حاج سید احمد خوانساری، آیت الله حاج سید محمد هادی میلانی و آیت الله حاج سید عبداللّه در زمینه وجوه شرعی (امور حسبیه) و روایتی بودند؛

۷- ایشان صاحب تألیف چهار دفتر چاپ نشده خطی به نام یادداشتهای وزیری و یک کتاب چاپی مجموعه وزیری [هستند] که جلد اول آن در سال ۱۳۵۰ در قم چاپ و منتشر شده است؛

۸- نامبرده از شعرای استان یزد بوده‌اند که نمونه اشعار ایشان در مجموعه وزیری و دیگر کتابها درج گردیده است؛

۹- نظر به مقام شامخ علمی ایشان، در سال ۱۳۸۰ همایش نکوداشتی برای آن مرحوم به همت انجمن مفاخر فرهنگی استان یزد و بنیاد ریحانة الرسول در یزد برگزار و مدعوینی چون آقایان سید علی محقق داماد و آیت الله توسلی در بیان جایگاه و منزلت ایشان به بیان سخنرانی پرداخته و آیات عظام شیرازی و فاضل لنکرانی نیز پیامهایی به این کنگره ارسال نموده که به سمع و نظر مستمعین و شرکت‌کنندگان رسید.

ضمناً در نظر است که در سال جاری کنگره دیگری نیز در بزرگداشت ایشان برگزار گردد؛^۱

۱۰- چاپ دهها مقاله و کتاب درباره مرحوم وزیری، از جمله:

الف: سیمای فضیلت یا نامواره حجت الاسلام حاج سید علی محمد وزیری، گردآوری شده توسط آیت الله سید ضیاء قریشی، یزد: مرکز یزدشناسی، ۱۳۷۴، وزیری، ۳۵۱ص. مصور؛

ب: وزیری، اسطوره خاطره‌های ماندگار: تألیف حبیب مهرنیا، قم: بقية العترة، ۱۳۸۵، وزیری، ۳۰۴ص، مصور؛

ج: یادمان شادروان حجت الاسلام والمسلمین وزیری یزدی، به کوشش حسین مسرت، یزد: ۱۳۸۰، رقعی، ۸۱ص، مصور؛

۱۱- نظر به نفوذ و تأثیرگذاری ایشان در امر فرهنگ و اجتماع، به پیشنهاد جمعی از معاریف حوزه‌های علمیه و موافقت وزیر پست و تلگراف، تمبر یادبود ایشان در سال ۱۳۷۴ به وسیله این شرکت چاپ و توزیع گردیده است؛

۱۲- به همت مرحوم وزیری نه تنها ۳۳۰۰ جلد کتاب خطی ارزشمند از گوشه و کنار ایران و حتی کشورهایی مانند هند به گنجینه کتب خطی این کتابخانه افزوده شد، که بسیاری از آنها منحصر بفرد بوده و حتی کسانی که حاضر به وقف، اهدا یا فروش نسخه‌های خطی خود به کتابخانه وزیری نبودند، ایشان اهتمام به استنساخ

۱. مجموعه سخنرانی‌های مربوط به نکوداشت در کتاب یادمان وزیری چاپ و منتشر گردیده است.

و آن هم با هزینه شخصی خود نموده که الآن نسخه‌های استنساخ شده جزو نفائس نسخه‌های خطی بوده و چه بسا که اصل آنها به مرور زمان از دست رفته و غیر قابل دسترسی باشد.

۱۳- با توجه به درایتی که ایشان در امر تبلیغ اسلام داشتند، روحانیان و مبلغان بسیاری را به اطراف و اکناف استان از جمله روستاهای دور افتاده کشور به عنوان نماینده می‌فرستاد تا مشغول تبلیغ مذهب حق شیعه جعفری گردند، از جمله مبلغین اعزامی عبارتند از: مرحوم آیت الله کفعمی به زاهدان؛ آیت الله میرزا محمد انواری و آیت الله علامه آیت اللهی به بم؛ آیت الله شیخ علی اصغر صالحی به کرمان. و همچنین سفارش ایشان به حضرت آیت الله العظمی بروجردی جهت اعزام مرحوم حجت الاسلام شیخ محمد محقق به هامبورگ آلمان تا در ترویج و تبلیغ مبادرت و به عنوان نماینده مذهبی مشغول فعالیت گردند.

۱۴- بر اثر نفوذ کلامی مرحوم وزیری، افراد سرشناس و دولتمند، اموال و موقوفات فراوانی را در استانهای یزد و کرمان وقف بر آستان قدس رضوی نموده که این اقدامات بعد از واگذاری کتابخانه وزیری به آستان قدس رضوی می‌باشد.

۱۵- برگزاری و احیای اقامه نماز جمعه در استانهای یزد، سیستان و بلوچستان، هرمزگان و کرمان که تا آن زمان منسوخ [بود] و برگزار نمی‌گردید.

۱۶- پیشنهاد اجرای برگزاری مراسم سوم شهادت امام حسین علیه السلام در شهر یزد که این سنت و مراسم اکنون فقط در شهر یزد برگزار می‌شود و در این روز، برخلاف دیگر روزهای محرم، روحانیون صاحب عزا بوده و از عزاداران حسینی پذیرایی می‌نمایند.

۱۷- تهیه و تدوین مجموعه منحصر بفرد کتاب مجمع الجواهر^۱، حاوی یادداشتهای، خاطرات و ارشادات آیات عظام، علما و مراجع ایران و عراق.

این مجموعه نفیس در گنجینه مخطوطات کتابخانه وزیری یزد موجود است که در آن دستخط مرحوم امام نیز به تاریخ یازدهم جمادی الاولی سال ۱۳۶۳ شمسی نقش بسته است.

۱. از کتب دست نویسی است که ظاهراً در مخزن مخطوطات کتابخانه مرحوم وزیری یزد نگهداری می‌شود.

- ۱۸- تشکیل هیئت حامیان مسجد جامع کبیر یزد در سال ۱۳۲۴ شمسی و اقدام به تعمیر و مرمت و بازسازی مسجد جامع کبیر یزد و جمع‌آوری اعانه بدین امر توسط مردم.
- ۱۹- برپایی مراسم سالگرد شهادت امام جعفر صادق علیه السلام در مسجد جامع یزد که این ابتکاری از این بزرگوار و هنوز دائر است.
- ۲۰- درخواست از آیت الله کاشانی برای تصویب رسمیت بخشیدن به تعطیلی روز شهادت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام در مجلس شورای ملی و موافقت و تصویب آن توسط نمایندگان.
- ۲۱- تشویق و ترغیب جوانان برای پوشیدن لباس روحانیت و اختصاص مستمری به محصلین حوزه علمیه در امر ازدواج و غیره.
- ۲۲- مبارزه با فعالیت‌های تبلیغی بهائیان^۱ در استان و اهتمام در ارشاد افراد گمراه و فریب‌خورده توسط این فرقه ضاله.

منابع:

- ۱- نسخه‌های خطی - دفتر چهارم، نشریه کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران. از محمد تقی دانش‌پژوه و ایرج افشار. صفحات ۳۶۰ الی ۴۱۶.
 - ۲- جامع‌الخیرات، صفحات ۱۰۸-۱۰۵-۲۳-۶۸.
 - ۳- فهرست کتابخانه وزیری در ۵ مجلد. نگارش محمد شیروانی.
 - ۴- مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی - دفتر ۲. کتابخانه وزیری یزد. نگارش سید رضا حسینی بافقی. ۲۱ الی ۲۳ شهریور سال ۱۳۷۴. صفحات ۶۹۶ الی ۷۰۴.
 - ۵- وقف‌نامه کتابخانه وزیری. دفتر اسناد رسمی شماره ۵ یزد.
 - ۶- تاریخ یزد از عبدالحسین آیتی.
 - ۷- یزد نگین کویر، گردآوری از طرف استانداری یزد.
 - ۸- فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه میرزا محمد کاظمینی در ۳ مجلد - یزد، نگارش سید جعفر حسینی اشکوری.
- در خاتمه از مدیریت محترم کتابخانه وزیری - حاج آقای انتظاری - و کارمندان آن کتابخانه و آقای متقی که در تهیه این مقاله با اینجانب همکاری نموده‌اند نهایت تشکر و قدردانی را می‌نمایم.

۱. جهت اطلاع بیشتر راجع به این فرقه می‌توان به کتاب‌های دانشنامه جهان اسلام و کتاب اعترافات از حجت الاسلام و المسلمین عطائی اصفهانی مراجعه نمود.